

9a) Literatura 60. a 70. let 19. století

charakteristika doby:

- 1848 – potlačení revoluce - Bachův absolutismus
- 1860 – Říjnový diplom, slib Františka Josefa I dodržet ústavu
- 1867 – vyhlášení dualismu (Rakousko – Uhersko)
- 60tých letech nastává velký politický a kulturní rozmach
- začíná vycházet řada časopisů a novin
- zakládají se spolky (Beseda, Sokol, Hlahol)

Májovci – využili uvolnění po roce 1860, jsou to mladí umělci seskupení kolem almanachu Máj (oživení Máchova díla)
almanach – sbírka

hlavní cíl programu: zkvalitnit českou literaturu a toho chtěli dosáhnou:

- dodržováním prvků realismu
- zobrazováním všech společenských skupin
- popisem i negativních jevů ve společnosti
- studiem evropské literatury

představitelé:

Jan Neruda, Vítězslav Hálek, Karolína Světlá, Jakub Arbes. Do almanachu přispěli i Božena Němcová a Karel Sabina

Jan Neruda (1834 – 1891)

Narodil se v Praze na Malé Straně, studoval na akademickém gymnáziu a po maturitě pracoval jako úředník a suplující učitel. Po nedokončeném vysokoškolském studiu se stává redaktorem tj. 1865 a je jím až do konce života.

- a) novinář – zakladatel fejetonu (novinový článek, který reaguje na aktuální problémy s humorem a nadsázkou) např. Kam s ním – o staré slámě ze slamníku
 sbírky fejetonů: - Žerty dravé a hravé
 - Studie krátké a kratší

b) básník

- Hřbitovní kvítí (1858) – pesimisticky laděné, vyjadřuje zklamání ze současného života (vliv národní situace – Bachův absolutismus, básníkova chudoba, nešťastná láska, smrt matky), nepříznivě přijata a Neruda byl označen za morbidního básníka

- Knihy veršů (1868) - sbírka má 3 části:

- Knihy veršů výpravných – básně epické, sociální balada
 - Dědova mísa – vnuk poučil otce, že se chová ke starci bezcitně – dělal mu koryto aby nerozbijel nádobí
 - Před fortou milosrdných – rozhovor dědy s vnukem, který ho vyprovází do starobince
 - Skočme hochu – zoufale radostná báseň opilého člověka, který se vrátil z vězení, jeho žena je svedena pány a dcera zemřela, proto se opijí
 - Dobrovolník – o chudém synovi, který jde na vojnu, aby ho matka nemusela žít
- Knihy veršů lyrických a smíšených
 - cykly: Otcí – vyjadřuje svůj obdiv a úctu, Matičce – jako první básník popisuje svou lásku k matce, Anně – milostná lyrika, láska k Anně Holinové
- Knihy veršů časových a příležitostných – básně psané k nějakým příležitostem
 - Všim jsem byl rád – bilanční báseň, zamyšlení nad dosavadním životem, zklamání, spokojenost
 - Našel jsem se

- Písně kosmické (1878) – o vztahu člověka a kosmu, ovlivněno vědeckými poznatky a technickým pokrokem. Neruda věřil v překonání zemské přitažlivosti.

- Zelená hvězdo v zenitu – o jeho zemřelé lásce Terezce Macháčkové
- Ty věčné hlasy proroků – vyjádření víry v dosažení vesmíru
- Vzhůru již hlavu národe – vlastenecky laděná báseň povzbuzující český národ „*Bude-li každý z nás z křemene, bude celý národ z kvádrů*“
- Jak lvové bijem o mříže – touha člověka ovládnout vesmír
- Seděli žáby v kaluži – satirická báseň, dělá si legraci z vlasteneckých dam

- Balady a romance (1883) – lyrickoepické básně dějového nebo úvahového významu, motivované příběhy ze života, biblickými a historickými příběhy.

- Balada o polce – romance, kdo uslyší polku musí tancovat
- Romance o Karlu IV – přirovnání českého lidu k vínu, zprvu trpké, ale pak si je člověk zamiluje
- Balada česká – o rytíři Palečkovi, který si přeje každé jaro na osm dní probudit
- Balada štědrovečerní – Petrovi se zdá, že se dostal do Betlemá, Andulka nemá nic co by dal právě narozenému Ježíšku

- Prosté motivy (1883) – intimní a přírodní lyrika, čtyři díly (Jarní, Letní, Podzimní a Zimní), které zobrazují běh lidského života (dětství, mládí, mužný věk, stáří)
- Zpěvy páteční – patetická sbírka, vyjadřující myšlenku, že po velkém pátku přijde opět vzkříšení

c) prozaik

- Povídky malostranské – povídkový cyklus (13 povídek) o životě lidí na Malé Straně v době Nerudova mládí, autor se často ztotožňuje s některou postavou.
(Týden v tichém domě, Hastrman, Doktor Kazisvět, Přivedla žebráka na mizinu)
- Trhání – román o životě dělníků na stavby železnice

Jan Neruda nebyl během svého života doceněn, to mu vydobyla až generace Májovců.

Vítězslav Hálek (1835 – 1874)

Narozen na venkově v obci Dolínka na Mělnicku. Pocházel z bohaté selské rodiny. Vystudoval gymnázium a měl se stát knězem. S pomocí svého spolužáka Jana Nerudy přemluvil rodiče a stal se básníkem. Jako básník velice oblíbený.

a) poezie:

- Večerní písně – milostná lyrika, vyzařuje optimismus, radost, hravost, s námětem šťastné lásky
- V přírodě - přírodní lyrika, zachycuje krásu české krajiny
- Pohádky z naší vesnice – vyšli měsíc po Hálkově smrti, obrazy ze života vesnického lidu

b) próza:

- Muzikantská Liduška – rodiče nepřející lásce, Liduška miluje chudého muzikanta a má si vzít boháče, před oltářem odmítne a zblázní se, žije ve svém světě, běhá za každou muzikou, kde tancuje.
- Na statku a v chaloupce
- Na vejminku – o mladé generaci, která tyranizuje starší generaci

Karolína Světlá (1830 – 1899)

vlastním jménem Johanna Rottová, pocházela z Prahy z bohaté měšťanské rodiny, doma mluvily německy. Vzala si vlastence Petra Mužáka, který i ji přivedl k vlastenectví. Po smrti jejich dítěte je Johanka citově ořísená začíná psát povídky. Její tvorba je ovlivněna tvorbou George Sandové.

a) próza pražská:

- Černý Petříček – zachycuje život v pražských měšťanských rodinách v autorčině mládí
- Na úsvitě
- Zvonečková královna – historický román

b) ještědské prózy – 5 příběhů žen, které řeší mravní otázky, vztah ženy k muži, konflikt mezi spravedlností a láskou.

- Kříž u potoka - povídka
- Nemodlenec - povídka
- Kantůrčice - povídka
- Vesnický román - povídka
- Frantína – statečná venkovská žena se stala rychtářkou a pronásleduje loupežníky, jeden z nich je její přítel, dává však přednost spravedlnosti a zabije ho.

Jakub Arbes (1840 – 1914)

zakladatel romanetta (próza s dramatickým, dobrodružným a fantastickým dějem), prozaik, narodil se v Praze na Smíchově v chudé rodině, po studiích redaktorem časopisu Hlas, z redakce Národních listů byl vyhozen (radikální názor), za své politické názory byl souzen a vězněn.

a) romanetta:

- Đábel na skřipci -
- Svatý Xavérius – o domnělé záhadě obrazu v malostranském kostele sv. Mikuláše
- Newtonův mozek – cesta do minulosti

b) sociální román

- Kandidáti existence – pokus pomoci dělnictvu (utopický socialismus)
- Štrajchpuďláci – o dělnících v tiskárně na tisk vzorů na látku, pracují zde i děti
- Moderní upíři – bohatství nelze získat jinak než obrát druhého